

ТЕМА:

Правові засади охорони та використання земель і вод

Демешкант Наталія Андріївна,
д. пед. н., професор
кафедри інноваційної діяльності в АПК

demesz@mail.ru, НУБіП України, к. 611, к.10

ПЛАН

1. Земля як об'єкт охорони та використання.
2. Правове регулювання охорони та використання земельних ресурсів.
3. Правова охорона вод.

Самостійне вивчення

1. Управління і контроль у сфері охорони та використання земель.
2. Функції державного управління: моніторинг земель, планування використання та охорони земель, нормування та стандартизація у сфері використання та охорони земель.
3. Землеустрій. Державна реєстрація прав на землю.
4. Державний контроль за використанням та охороною земель.
5. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства. Адміністративна, кримінальна та цивільна відповідальність.
6. Води як об'єкт правової охорони та використання.
7. Правове регулювання охорони та використання вод. Право водокористування.
8. Управління і контроль у сфері охорони та використання вод.
9. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства. Дисциплінарна, адміністративна, кримінальна та цивільна відповідальність.

Земля як об'єкт охорони та використання

функції

екологічна

центральний,
цементуючий ресурс
екологічної системи,
який значною мірою
обумовлює
функціональну стійкість
як цієї системи в
цілому, так і окремих
елементів природного
середовища

соціальна

місце проживання
всього людства

економічна

матеріальний
ресурс, що відіграє
роль основного
засобу виробництва
і предмета праці в
сільському
господарстві та
просторового базису
для розвитку інших
галузей економіки

Особливість земельних ресурсів України

- потенційно висока родючість;
- від 8 до 15 % світових запасів чорноземів;
- територія України - 60,3 млн га, з них с.-г. угіддя — 41,8 млн га, в тому числі рілля 32,8 млн. га;
- розораність с.-г. земельного фонду найвища у світі і становить 72%, а в деяких областях — 88%;

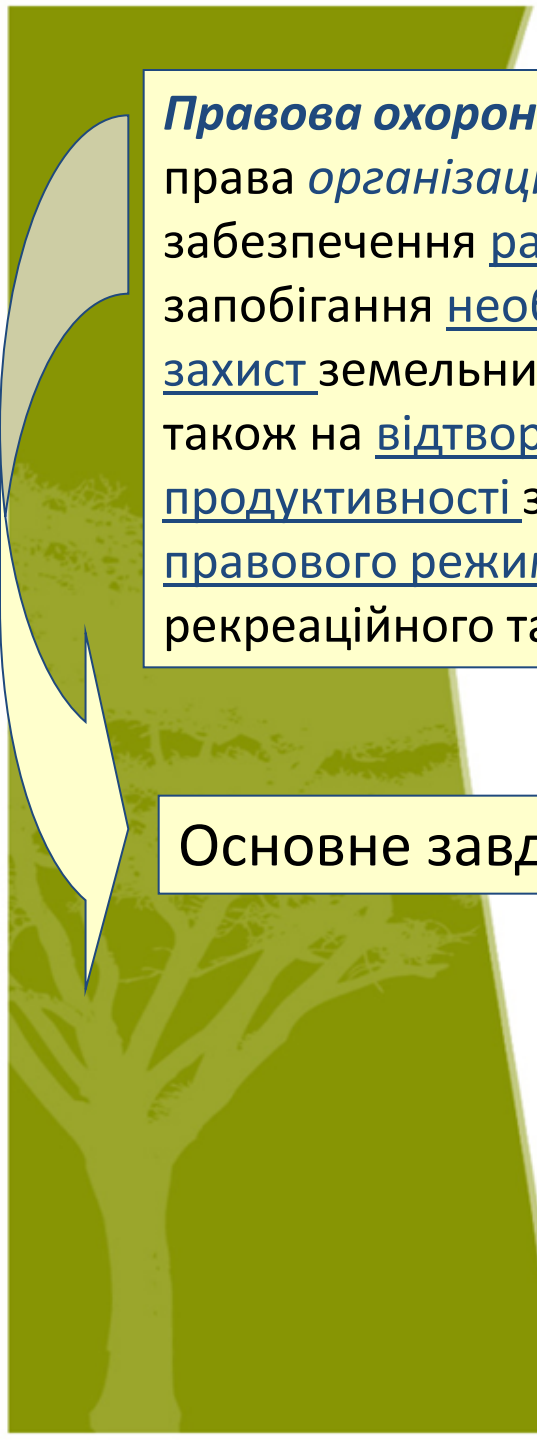
Головне завдання правової охорони земель

→ забезпечення збалансованого використання земельної території не тільки для розвитку економічної сфери, а й для забезпечення екологічних пріоритетів

Принципи охорони земельних ресурсів

ст. 3 Закону України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р.

- 1) забезпечення охорони земель як основного національного багатства Українського народу;
- 2) пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні землі як просторового базису, природного ресурсу і основного засобу виробництва;
- 3) відшкодування збитків, заподіяних порушенням законодавства України про охорону земель;
- 4) нормування і планомірне обмеження впливу господарської діяльності на земельні ресурси;
- 5) поєднання заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності в галузі охорони земель;
- 6) публічність у вирішенні питань охорони земель, використанні коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів на охорону земель.

Правова охорона земель — це система врегульованих нормами права *організаційних, економічних та ін. суспільних відносин* щодо забезпечення раціонального використання земельного фонду країни, запобігання необґрунтованому вилученню земель із с.-г. обороту, захист земельних ресурсів від шкідливих антропогенних впливів, а також на відтворення та підвищення родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого правового режиму земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основне завдання

забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Основні функції правової охорони земель

регулююча

встановлення правил рац. використання земельних ресурсів у формі **обов'язків власників і користувачів** земельних ділянок щодо їх *рац. використання, нормативів допустимої експлуатації земель*, нормативів їх *якісного стану* та допустимого *антропогенного навантаження*.

стимулююча

запровадження економічних стимулів рац. використання та охорони земельних ресурсів, що спрямовані на **підвищення заінтересованості** власників і користувачів земельних ділянок у виконанні вимог законодавства щодо охорони земельних ресурсів.

контрольна

здійснення відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування **державного контролю за використанням та охороною** земель

каральна

встановленні **санкцій за порушення правил рац. використання, охорони земель та їх застосуванні до порушників** земельного законодавства

Функції державного управління землями

- моніторинг земель;
- планування використання земельних ресурсів;
- нормування та стандартизація у сфері використання та охорони земель;
- землеустрій;
- ведення державного земельного кадастру;
- здійснення державної реєстрації прав на землю;
- здійснення державного контролю за використанням та охороною земель.

моніторинг земель

система **спостереження за станом** земельного фонду з метою своєчасного **виявлення його змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків** негативних процесів

планування використання земельних ресурсів

врегульована нормами права **діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування** щодо **регулювання використання територій**, яка полягає у **розробці та затвердженні містобудівної документації**, відповідно до якої здійснюється забудова та використання земель населених пунктів та прилеглих до них земель

нормування та стандартизація у сфері використання та охорони земель

прийняття та забезпечення використання суб'єктами земельних відносин вимог щодо якості земель, **родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння** земель

землеустрій

сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на забезпечення встановлення меж території адміністративно-територіальних утворень, меж охоронних зон, місцевостей, меж дії обмежень прав на землю та меж земельних ділянок

ведення державного земельного кадастру

система дій з обліку, опису та оцінки земель з метою отримання відомостей про землю для запровадження земельного оподаткування, рац. використання та охорони земельних ресурсів країни

здійснення державної реєстрації прав на землю

офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення прав власності, користування, в тому числі права оренди, землі, їх обмежень, що супроводжується внесенням даних про зареєстровані права до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обмежень.

здійснення державного контролю за використанням та охороною земель

забезпечення дотримання всіма суб'єктами земельних відносин вимог земельного законодавства України

Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Суб'єкти земельних правопорушень

громадяни, юр. і посад. особи незалежно від форми власності і підпорядкованості: як особи, які є суб'єктами земельних правовідносин (власники землі, землекористувачі, орендарі), так і особи, що, не будучи суб'єктами земельних відносин, допустили порушення земельного законодавства (наприклад, особи, що **самовільно** захопили земельну ділянку).

Об'єкт земельних правопорушень

земельний правопорядок, права і законні інтереси власника землі, землекористувачів, орендарів, а також *інтереси Українського народу*.

Суб'єктивна сторона

наявність вини, що може бути у формі *прямого наміру* (навмисне самовільне захоплення земельної ділянки) або *недбалості* (нераціональне використання землі).

Об'єктивна сторона

протиправності поведінки, порушенні вимог земельного законодавства

Санкції, що накладаються за земельні правопорушення

- каральні (накладення штрафу, вилучення земельної ділянки);
- правовідновлювальні (повернення самовільно зайнятої ділянки, скасування незаконного акта з земельного питання);
- компенсаційні (відшкодування шкоди).

Адміністративна відповідальність настає за такі протиправні порушення земельного законодавства, як винні недоліки і недбалість у використанні й охороні земель, що за ступенем небезпеки *не потребують кримінального переслідування. (Згідно Кодексу про адміністративні правопорушення)*

- 1) псування с.-г. та ін. земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами, а також невжиття заходів по боротьбі з бур'янами (ст. 52);
- 2) використання земель не за цільовим призначенням, невиконання природоохоронного режиму використання земель, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, які негативно впливають на стан земель, неправильна експлуатація, знищення або пошкодження протиерозійних гідротехнічних споруд та захисних лісонасаджень (ст. 53);
- 3) самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 53-1);
- 4) приховування або перекручення даних земельного кадастру (ст. 532);
- 5) несвоєчасне повернення тимчасово займаних земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням (ст. 54);
- 6) самовільне відхилення від проектів внутрігосподарського землеустрою (ст. 55);
- 7) знищення межових знаків (ст. 56);
- 8) незаконне використання земель державного лісового фонду (ст. 63);
- 9) знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень (ст. 65i);
- 10) пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду (ст.

Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства настає у випадках вчинення дій, що зазіхають на встановлений земельний правопорядок і становлять суспільну небезпеку

(Згідно КК України)

- а) забруднення або псування земель (забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо є створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля (ст. 239);
- б) безгосподарське використання земель, якщо це спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з с.-г. обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту (ст. 254);
- в) самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197і).

Цивільна відповідальність настає за фактом порушення земельного законодавства, пов'язаного із заподіянням шкоди землям, що охороняються законом, правам і інтересам власників землі, землекористувачів, у тому числі орендарів, незалежно від притягнення винних до інших видів правової відповідальності.

(Згідно ст. 156 ЗК України)

- а) вилучення (викупу) с.-г. угідь, лісових земель та чагарників **для потреб, не пов'язаних** із с.-г. і лісогосподарським виробництвом;
- б) тимчасового зайняття с.-г. угідь, лісових земель та чагарників для інших видів використання;
- в) встановлення обмежень щодо використання земельних ділянок;
- г) погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей с.-г. угідь, лісових земель та чагарників;
- ґ) приведення с.-г. угідь, лісових земель та чагарників у непридатний для використання стан;
- д) неодержання доходів за час тимчасового невикористання земельної ділянки.

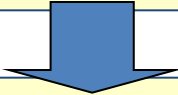
Правова охорона вод

виявляється в прийнятті і реалізації правових норм, спрямованих на здійснення заходів щодо їх охорони від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів

Заходи

- визначення територій зі спеціальним водоохоронним режимом користування;
- заходи щодо охорони вод у процесі виробничої та ін. господарської діяльності;
- заходи щодо запобігання шкідливим діям вод та аваріям на водних об'єктах і ліквідації їх наслідків.

Території зі спеціальним водоохоронним режимом користування

водоохоронні зони - встановлюються для створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, знищення навколоводних рослин і тварин, а також зменшення коливань стоку вздовж річок, морів та навколо озер, водосховищ та інших водойм;

прибережні захисні смуги - частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони;

смуги виділення - складова водоохоронних зон, встановлюються для забезпечення потреб експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування магістральних, міжгосподарських та інших каналів на зрошувальних і осушувальних системах, гідротехнічних та гідрометричних споруд, а також водойм і гребель на річках;

берегові смуги водних шляхів - на судноплавних водних шляхах за межами міських поселень для проведення робіт пов'язаних із судноплавством ;

зони санітарної охорони - забезпечення охорони водних об'єктів у районах забору води для централізованого водопостачання населення, лікувальних та оздоровчих потреб

території та об'єкти природно-заповідного фонду, до складу яких входять водні об'єкти - забороняється здійснення будь-якої діяльності, що суперечить їх цільовому призначенню

Дякую за увагу!